

УДК 343.982.35:343.77

Боднар А. В. – здобувач Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ; ORCID 0000-0002-8561-7004

ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА

Визначено особливості проведення огляду місця події під час розслідування знищення або пошкодження майна. Окреслено завдання трасологічної експертизи за цією категорією злочинів. Під час написання статті використано наукові методи аналізу, індукції та дедукції. Розглянуто криміналістичні аспекти дослідження слідів злочину: криміналістичний, слідоведення і трасологічний; властивості матеріальних слідів злочину, зокрема інформативності, індивідуальності й сталості. Увагу акцентовано на тому, що трасологічне дослідження завжди проводять щодо слідів матеріального світу. Водночас предметом злочинного посягання в злочинах щодо знищення та пошкодження майна також є цінності матеріального світу. Проаналізовано класифікацію джерел інформації, яка сприяє їх систематизації під час розслідування злочинів, пов'язаних зі знищенням або пошкодженням майна, і передбачає три групи: особистісні, речові та змішані (складні або системні). З'ясовано особливості проведення огляду місця події в цій категорії злочинів. Визначено завдання трасологічної експертизи, її види. Оскільки відповідно до ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України джерелом доказів у кримінальному провадженні є висновок експерта, то в розслідуванні та розкритті злочинів, пов'язаних зі знищенням або пошкодженням майна, трасологічна експертиза посідає одне з головних місць. Така злочинна діяльність орієнтована на матеріальні цінності, на які здійснюють вплив знаряддям також матеріального світу, а трасологія вивчає та досліджує саме матеріальні сліди-відображення. Розглянуті в статті завдання та можливості такого виду експертиз засвідчують ефективність використання спеціальних знань у галузі трасології з метою встановлення фактів, що мають значення для розслідування та з'ясування істини в кримінальному провадженні.

Ключові слова: знищення майна; пошкодження майна; сліди матеріального світу; джерела криміналістичної інформації; огляд місця події; трасологічна експертиза.

Постановка проблеми. Одним зі злочинів проти власності є умисне знищення або пошкодження чужого майна. З огляду на те, що нині триває епоха глобальних змін не лише в Україні, а й у всьому світі, закономірно, що окремі прошарки населення періодично стихійно чи організовано вивільняють своє невдоволення ситуацією в певній сфері життя, що супроводжується знищенням або пошкодженням державного чи приватного майна.

Крім того, аналогічні злочини вчиняють на підґрунті побутових сварок, неприязні або з хуліганських мотивів, у зв'язку з недотриманням правил дорожнього руху тощо.

Особливість цих злочинів полягає в тому, що їх учиняють переважно таємно, оскільки, у разі притягнення до відповідальності, зловмиснику доведеться сплатити значну суму для відшкодування збитків.

Тому в розслідуванні та розкритті злочинів, пов'язаних зі знищенням або пошкодженням майна, важливу роль відіграє експерт, який проводить трасологічні дослідження. Саме йому доводиться встановлювати зв'язок між підозрюваним, місцем події та знаряддям учинення злочину під час проведення трасологічної експертизи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо проведення трасологічної експертизи під час розслідування злочинів проти власності розглядали Ф. Г. Амінев, Р. С. Белкін, І. Ф. Герасимов, Г. І. Грамович, Л. Я. Драпкін, В. Д. Зеленський, А. В. Іщенко, Є. П. Іщенко, М. І. Порубов, С. В. Салтевський, М. О. Селіванов, О. М. Сліпушко, В. Ю. Шепітько, В. В. Яременко та ін. Попри значущість здійснених наукових досліджень щодо проведення трасологічної експертизи як поширеного способу збирання фактичних даних, що має на меті встановлення причетності певних осіб до злочинної діяльності, зокрема, спрямованої на знищення або пошкодження майна, проблема проведення якісного огляду місця події в провадженнях щодо знищення або пошкодження майна, а також визначення завдань трасологічної експертизи за цією категорією злочинів потребують детальнішого висвітлення.

Метою статті є з'ясування особливостей проведення огляду місця події під час розслідування знищення або пошкодження майна, а також окреслення завдань трасологічної експертизи за цією категорією злочинів.

Виклад основного матеріалу. Трасологія є окремою галуззю знань, однак належить до розділу криміналістики «Криміналістична техніка» й вивчає сліди у вузькому їх значенні. Вона досліджує механізм утворення слідів та особливості відображення об'єктів взаємодії з метою криміналістичної ідентифікації.

У криміналістичній літературі виокремлюють три аспекти дослідження слідів злочину: криміналістичний, слідоведення і трасологічний. Так, криміналістичний аспект орієнтує дослідника на використання всіх слідів злочину – як матеріальних, так й

ідеальних, що лишилися від будь-яких об'єктів живої та неживої природи. Аспект слідоведення передбачає використання всіх матеріальних слідів. Це сліди фізичних тіл, що знаходяться в будь-якому агрегатному стані, тобто сліди-предмети, сліди-відображення, сліди-речовини. Трасологічний аспект дослідження охоплює лише ті матеріальні сліди, які відображують ознаки будови слідоутворювального об'єкта. Тому об'єктами трасологічного дослідження не можуть бути рідинні та газоподібні речовини. Речовина, яка не має стійкої зовнішньої форми, може слугувати лише матеріалом для копіювання форми твердого тіла, утворення пофарбованих слідів, наприклад, взуття, знаряддя зламу, протектора шин тощо [1, с. 141–142].

Водночас матеріальні сліди злочину мають певні властивості, а саме: інформативності, індивідуальності й сталості.

Інформативність означає, що слід може містити три види інформації: 1) відтворювати зовнішню будову слідоутворювального об'єкта та відповідати на запитання «який цей об'єкт, що відображає, або його частина, яка контактує?»; 2) свідчити про механізм слідоутворення, тобто відповідати на запитання «як утворився слід?»; 3) інформувати про навички суб'єкта взаємодії, який використовує предмет як засіб, і відповідати на запитання «хто діяв та якими прийомами?». Індивідуальність слідів означає тотожність об'єкта із самим собою, свідчить про неповторність сукупності його властивостей та ознак. Об'єкти індивідуального виробництва завжди тотожні самі із собою. Предмети масового виготовлення, зазвичай, схожі (однорідні), наприклад, гудзики, взуття на литій підшві, цвяхи, скріпки тощо. Такі об'єкти стають індивідуальними лише після їх експлуатації, коли вони набувають експлуатаційних ознак. Сталість слідів – це властивість об'єктів протягом певного часу зберігати свою зовнішню будову та внутрішню організацію. Період, упродовж якого об'єкт зберігає свої ознаки та властивості, що дають змогу ототожнювати його, називають ідентифікаційним періодом. Оскільки всі об'єкти матеріального світу змінюються, сталість необхідно тлумачити як відносну властивість, коли зміни, що настали, є такими, за яких річ ще залишається сама собою [1, с. 142]. Саме такі властивості й має встановити судовий експерт під час трасологічного дослідження наданих йому об'єктів.

Трасологічне дослідження завжди проводять щодо слідів матеріального світу. Водночас предметом злочинного посягання

в категорії злочинів, аналізованій у цій статті, також є майно – цінності матеріального світу.

У наукових колах може постати питання щодо спірності віднесення поняття «майно» до об'єктів матеріального світу. Однак ми поділяємо думку А. А. Патики та вважаємо, що поняття «майно» значно вужче за поняття «власність» [2].

Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 316 Цивільного кодексу України, правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Слід акцентувати увагу, що в тексті статті поняття «річ» і «майно» ототожнено [3].

Згідно з визначенням, що містить тлумачний словник української мови, майно – це речі, які комусь належать; зрідка – рухомість, нерухомість [4]. Тому ми цю позицію вважаємо правильною.

У загальній криміналістиці джерела інформації поділяють на три групи: особистісні, речові та змішані (складні або системні). Ця класифікація сприяє систематизації джерел інформації під час розслідування злочинів, пов'язаних зі знищенням і пошкодженням майна, зокрема:

1. Особистісні джерела – це люди, які ідеально відображають реальну дійсність. У кримінальному процесі люди – джерела криміналістичної інформації – це підозрюваний, обвинувачуваний, потерпілий, свідок, спеціаліст, цивільний позивач і відповідач. Вони зберігають у пам'яті інформацію про подію злочину у вигляді розумових образів – слідів пам'яті. За характером формування слідів пам'яті джерела інформації також поділяють на: 1) осіб, які безпосередньо сприймали або брали участь у знищенні або пошкодженні майна (підозрюваний, обвинувачуваний, свідок-очевидець); 2) осіб, які опосередковано сприймали подію цього злочину (свідки-неочевидці, поняті, технічні помічники, спеціалісти); 3) сторонні особи, які не мали стосунку до знищення або пошкодження майна, але володіють іншою інформацією (професійними знаннями, досвідом) (спеціалісти).

2. Речові джерела – це матеріальні сліди вчинення знищення або пошкодження майна. Речі є джерелами криміналістичної інформації, їх поділяють на такі підгрупи: 1) об'єкти безпосереднього злочинного посягання: речі, цінності, гроші, транспортні засоби, оргтехніка, тварини, об'єкти рослинного та біологічного походження, тканини й органи людини тощо; 2) знаряддя знищення або пошкодження майна –

інструменти, предмети, зброя, фізичні явища, сильнодіючі, наркотичні та радіоактивні речовини тощо; 3) предмети обстановки місця події – матеріальне середовище (стілець, стіл, будова, обстановка рухома та нерухома тощо); 4) предмети, залишені злочинцем, пособниками на місці події (головний убір, недопалок, сірник, запальничка тощо); 5) речі, що випадково потрапили чи умисно залишені на місці події після знищення або пошкодження майна.

3. Змішані (складні або системні) джерела інформації – це джерела, які виникають унаслідок поєднання двох попередніх (простих) джерел. Поєднуючись, ці джерела утворюють систему «особа–річ», яка є окремим джерелом інформації. Тобто під час певних процесуальних дій унаслідок поєднання ідеальної (отриманої від особи) та матеріальної (з речі) інформації одержують нову інформацію про обставини злочину. Наприклад, спеціаліст, користуючись своїми знаннями (ідеальною інформацією), дослідивши слід взуття (матеріальну інформацію), встановив орієнтовний зріст власника сліду, хоча сам слід безпосередньо це не відображає, тобто отримав інформацію зі змішаного джерела [1, с. 145–147].

3 огляду на зазначені обставини, основним джерелом надходження об'єктів для трасологічного дослідження є проведення огляду місця події.

Обстановка на місці події в провадженнях щодо знищення або пошкодження майна може охоплювати всі види трасологічних слідів, що утворилися внаслідок механічного, хімічного, біологічного, а також температурного впливу.

До слідів механічного впливу можуть належати сліди тиску, ковзання, тертя, розпилювання, свердління тощо. Їх виявляють як окремо, так і разом з іншими слідами. Від правильної фіксації та вилучення таких слідів залежить подальше моделювання слідоутворювального об'єкта, встановлення джерела його походження й ідентифікація.

Якщо ж на місці події виявлено знаряддя вчинення злочину, спеціалісту під час огляду необхідно дослідити дві групи механічних слідів, зокрема: залишені на об'єкті (знарядді) під час його виробництва та набуті внаслідок його експлуатації (зокрема під час учинення злочину).

Знищення або пошкодження майна за допомогою хімічних речовин також є доволі поширеним явищем. Хімічні речовини, зазвичай, використовують як: 1) знаряддя зламу; 2) знаряддя знищення майна; 3) знаряддя для пошкодження майна.

Наприклад, для відкриття/зламу запірних пристроїв сховища з майном можуть використовувати рідкий азот, який спричиняє глибоке заморожування різних матеріалів, а під час нагрівання до 20 градусів за Цельсієм утворює 700 літрів газу з 1 літра азоту. Також можуть використовувати різні соляні розчини та кислоти, зокрема, сірчану кислоту.

Однак частіше хімічні речовини застосовують для знищення або пошкодження майна шляхом провокування виникнення хімічних реакцій між хімічними елементами речовини (знаряддя злочину) та майна (предмета злочинного посягання), що призводить до зміни властивостей майна та його знецінення. Окремі речовини в значній концентрації під час контакту з різними поверхнями залишають характерний слід, що нагадує танення, зокрема, сліди розливу на ґрунті.

Одним із прикладів знищення майна хімічними речовинами є умисне забруднення нафтопродуктами штучного водоймища рибного господарства з метою отруєння промислової риби.

Останніми роками у зв'язку зі збільшенням в Україні кількості автомобілів і браком належної кількості місць для паркування досить поширеними стали пошкодження автомобільного лакофарбового покриття шляхом нанесення розчину діамантового зеленого (зеленки), гальмівної рідини, кислотних розчинів тощо, що залишають стійкий слід на покритті протягом тривалого часу, змінюють покриття назавжди або призводять до його знищення.

Трасологічними слідами біологічного походження можуть бути будь-які плями (потожирові, крові, слини, сечі тощо), сліди зубів, відбитки інших частин тіла, волосся. Наприклад, під час дослідження на місці події плями крові можна встановити висоту, кут, напрям падіння краплі, напрям рух її пораненого власника, швидкість руху, місце уповільнення та зупинки. Ці сліди можуть бути умисно або ненавмисно залишені злочинцем на місці винищення знищення або пошкодження майна.

Також на місці злочину можуть бути виявлені сліди термічного впливу. Це можуть бути як сліди підпалу або пожежі, так і сліди застосування низьких температур, зокрема, недотримання температурного режиму в холодильних камерах під час зберігання рідин або продуктів харчування (фруктів, овочів).

Під час проведення огляду місця події в домоволодінні, де відбулося знищення або пошкодження майна, важливо зафіксувати взаємне розташування залишків знищеного майна відносно тих предметів, які знаходяться неподалік. Так,

наприклад, під час фіксації взаємного розташування автомобіля та пляшки із запахом бензину, що стояла поруч, відстань 20–30 см між ними може цілком спростувати версію щодо підпалу та підтвердити версію щодо інсценування, наприклад, для отримання страхового відшкодування.

Припустимо, що коли під час проведення огляду місця події було застосовано оптимальний у цій конкретній ситуації варіант використання основного та допоміжних засобів фіксації (який забезпечує фіксацію якомога більшого обсягу інформації, що може бути умовно позначений як тотальний), тобто протокол слідчої (розшукової) дії має достатній обсяг доказової інформації, фотознімки автомобіля та навколишньої обстановки, а схеми та плани домоволодіння, де було виявлено автомобіль, виконано відповідно до рекомендацій криміналістики, вилучено предмети зі слідами, знаряддя вчинення злочину й інші речові докази, тоді матеріали кримінального провадження забезпечують можливість встановлення істини в провадженні навіть у тому разі, коли домоволодіння, де було виявлено автомобіль, буде щент знищене одразу після закінчення слідчої (розшукової) дії [5, с. 115].

Тому перед вилученням фрагментів з трасологічними слідами з місця події вкрай важливо спочатку провести вузлову та детальну фото- або відеозйомку об'єкта, на якому він знаходиться, загалом.

У випадках розслідування проваджень за фактом учинення неочевидного злочину в разі невстановлення особи підозрюваного слід у найстисліші строки (у тяжких злочинах – протягом доби) направити вилучені об'єкти на судову експертизу. Це виправдано, оскільки під час огляду місця події можуть бути вилучені сліди рук, взуття, інші об'єкти та речові докази (кулі, гільзи, предмети одягу тощо), експертні дослідження яких з подальшим внесенням інформації до системи криміналістичної реєстрації надають можливість встановити за «гарячими слідами» особу підозрюваного [6, с. 575].

Усі зазначені сліди є корисними для процесу доказування за цю категорією злочинів. Однак не всі вони підлягають трасологічному дослідженню. Так, відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз, трасологічна експертиза має підвиди, а саме: дактилоскопічна експертиза, експертиза слідів ніг людини та взуття, слідів лап і зубів тварин, слідів зламу й інструментів та засобів виробництва масових виробів, запірних і запобіжних

пристроїв, цілого за частинами, холодної зброї та експертиза вузлів [7].

Відповідно до п. 5.1 цього наказу, серед основних завдань трасологічної експертизи виокремлюють такі: 1) ідентифікація або визначення родової (групової) належності індивідуально визначених об'єктів за матеріально фіксованими слідами-відображеннями їх слідоутворювальних поверхонь; 2) діагностика (встановлення властивостей, станів) об'єктів; 3) ситуалогічні завдання (встановлення механізму слідоутворення тощо); 4) встановлення фактів, що належать до просторових, функціональних, структурних, динамічних і деяких інших характеристик процесу слідоутворення, а також особливостей слідоутворювальних об'єктів.

Важливою особливістю, яка впливає на результати проведеного трасологічного дослідження, є сукупність об'єктів, які необхідно надіслати експерту, зокрема: 1) слід з об'єктом-носієм, а за неможливості – копія сліду; 2) об'єкт, яким, можливо, був залишений слід; 3) за необхідності – схеми та дані про місце, час виявлення слідів, умови, у яких були об'єкти зі слідами до їх направлення на експертизу.

Під час підготовки матеріалів на експертизу також варто акцентувати увагу на пакуванні всіх об'єктів. Наприклад, досліджувані об'єкти упаковують ще під час огляду місця події, і саме там необхідно забезпечити такий вид упаковки, щоб уберегти слід від пошкодження в процесі транспортування чи збереження до направлення на експертизу. Поверхня предмета, на якому є сліди, наприклад, сліди рук, різні нашарування тощо, не має контактувати з матеріалом упаковки. Порівняльні зразки також упаковують у матеріал такого виду, однак окремо від досліджуваних об'єктів.

Важливим для виконання поставлених завдань є формулювання питань експерту. Так, питання мають містити зазначення виду сліду, місця його виявлення, найменування предмета, яким згідно з припущенням утворено слід, місця вилучення цього предмета, а якщо питання ставлять стосовно певної особи, то її прізвищ, імені та по батькові (повністю) [8, с. 527–528].

Слід розглянути деякі підвиди трасологічної експертизи. Так, дактилоскопія – розділ трасології, що вивчає будову шкіряних візерунків на пальцях рук людини для використання їх слідів з метою ототожнення, а також реєстрації та розшуку злочинців. Вона охоплює пальмоскопію та плантоскопію, що вивчають візерунки долонь рук і стоп ніг людини.

Основним завданням дактилоскопічної експертизи є: 1) встановлення на предметах обстановки місця події невидимих або ледь видимих слідів, придатності їх для ідентифікації особи; 2) ідентифікація особи за слідами її рук, які залишені на місці події; 3) визначення механізму слідоутворення, особливостей будови руки, яка залишила слід, тощо.

Важливою є також експертиза слідів ніг людини та взуття. Основними завданнями цього виду трасологічної експертизи є ідентифікація людини за слідами: босих ніг, шкарпеток, панчіх, взуття, а також виконання діагностичних завдань зі встановлення особливостей пересування людини, розміру взуття, зросту тощо.

За слідами ніг (взуття) можливо з'ясувати напрям руху осіб до місця події, як вони там пересувалися, куди пішли, організувати переслідування винних. За слідами ніг можна встановити обставини вчинення злочину та деякі особливості суб'єкта, який їх залишив (що необхідно для його розшуку), ототожнити людину (її взуття). Рідше трапляються сліди босих ніг. В об'ємних слідах ніг особливості стопи відображені повніше: видно папілярні візерунки та різні дефекти шкірного покриву – мозолі, шрами, рубці, складки тощо. Трасологічну експертизу слідів ніг призначають для встановлення фактичних обставин справи, загальних і характерних ознак взуття та власне злочинця (за доріжкою слідів), а також ототожнення взуття, вилученого в підозрюваного [9, с. 159].

Сліди знарядь злому й інструментів і робота з ними становлять окремий розділ трасології, який присвячено дослідженню різних механічних слідів від знарядь злому, інструментів, виробничих механізмів, а також замків, запірних пристроїв, пломб тощо [10, с. 126].

Сліди, залишені на місці події знаряддям злому, залежать від виду застосованого знаряддя, властивостей матеріалу перепони та способу злому. На трасологічну експертизу слід направляти всі об'єкти зі слідами злому. Для виконання завдань щодо ідентифікації в розпорядження експертів передають також знаряддя злому (якщо їх до цього часу виявлено та вилучено). У випадках, коли неможливо направити на експертизу власне предмет (об'єкт) зі слідом, направляють зліпки із цих слідів [9, с. 169].

Експертиза цілого за частинами призначена встановлювати, чи мають частини предмета (знайдені уламки, шматки) спільну лінію (поверхню) розділення, тобто чи становили вони раніше одне ціле.

Іноді під час розслідування розглядуваних злочинів набуває необхідності призначення експертизи вузлів і петель. Здебільшого об'єктами досліджень є вузли та петлі, що виконані (утворені) на мотузках, ремнях тощо. Перед направленням об'єкта на експертизу доцільно сфотографувати вузол з усіх боків за правилами масштабної зйомки для уникнення труднощів дослідження у випадках, коли в процесі експертизи проводитимуть експерименти (розв'язування і зав'язування вузла тощо). Слідчому розв'язувати вузол заборонено [7].

Висновки. Оскільки відповідно до ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України джерелом доказів у кримінальному провадженні є висновок експерта, то в розслідуванні та розкритті злочинів, пов'язаних зі знищенням або пошкодженням майна, трасологічна експертиза посідає одне з головних місць. Така злочинна діяльність спрямована на матеріальні цінності, на які здійснюють вплив знаряддя також матеріального світу, а трасологія вивчає та досліджує саме матеріальні сліди-відображення. Окреслені в статті завдання та можливості такого виду експертиз засвідчують ефективність використання спеціальних знань у галузі трасології з метою встановлення фактів, що мають значення для розслідування та з'ясування істини в кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Салтевский М. В. Криминалистика в современном изложении юристов : учеб. и практ. пособие / М. В. Салтевский. – Харьков : Рубикон, 1997. – 430 с.
2. Патик А. А. Взаємодія слідчих та оперативно-розшукових підрозділів при розкритті та розслідуванні майнових злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А. А. Патик. – Київ, 2011. – 233 с.
3. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Назва з екрана.
4. Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – Київ, Аконіт, 1999. – Т. 2. – 926 с.
5. Герасименко О. Ю. Забезпечення можливості фіксації цифрових даних при проведенні огляду місця події / О. Ю. Герасименко // Криміналістика XXI століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25–26 листоп. 2010 р.). – Київ : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010. – С. 114–116.
6. Аминев Ф. Г. О некоторых вопросах экспертно-криминалистического обеспечения раскрытия и расследования преступлений / Ф. Г. Аминев // Криміналістика XXI століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25–26 листоп. 2010 р.). – Київ : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010. – С. 571–575.
7. Про затвердження Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз [Електронний ресурс] : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/>

page?text=%ED%E0%F4%F2%EE%EF%F0%EE%E4%F3%EA%F2%B3%E2. – Назва з екрана.

8. Справочная книга криминалиста : справочник / [Н. А. Селиванов и др.] ; под ред. Н. А. Селиванова. – М. : Норма, 2000. – 727 с.

9. Криминалистика : учебник / [Т. С. Волчецкая и др.] ; под ред. В. Д. Зеленского та Г. М. Меретукова. – СПб. : Юрид. центр, 2015. – 704 с.

10. Криміналістика : підручник / [В. В. П'ясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Іщенко та ін.]. – Київ : Центр учб. літ., 2015. – 704 с.

REFERENCES

1. Saltevskiy, M.V. (1997). *Kriminalistika v sovremennom izlozhenii yuristov* [*Criminology in the modern presentation of lawyers*]. Harkov: Rubikon [in Russian].

2. Patyk, A.A. (2011). Vzaemodiia slidchykh i operativno-rozshukovykh pidrozdiliv pry rozkrytti ta rozsliduvanni mainovykh zlochyyniv [Interaction of investigative and operational-search units in the disclosure and investigation of property crimes]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: vid 16 sich. 2003 r. No. 435-IV [The Civil Code of Ukraine from January 16, 2003, No. 435-IV]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

4. Yaremenko, V., & Slipushko, O. (2007). *Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. (Vols. 1-3). Kyiv: Akonit [in Ukrainian].

5. Herasymenko, O.Yu. (2010). Zabezpechennia mozhlyvosti fiksatsii tsyfrovyykh danykh pry provedenni ohliadu mistu podii [Ensuring the ability to capture digital data while reviewing the location of an event]. *Kryminalistyka XXI stolittia, Criminalistics of the 21st Century: Proceedings of the Scientific and Practical Conference*. (pp. 114-116). Kharkiv : Nats. Yurid. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho [in Ukrainian].

6. Aminev, F.G. (2010). O nekotorykh voprosakh ekspertno-kriminalisticheskogo obespecheniia raskrytiia i rassledovaniia prestuplenii [On some issues of expert-forensic provision of disclosure and investigation of crimes]. *Kryminalistyka XXI stolittia, Criminalistics of the 21st Century: Proceedings of the Scientific and Practical Conference*. (pp. 571-575). Kharkiv : Nats. Yurid. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho [in Russian].

7. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy "Pro zatverdzhennia Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz": vid 8 zhovt. 1998 r. No. 53/5 [Order Ministry of Justice of Ukraine "On approval of scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations" from October 8, 1998, No. 53/5]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/page?text=%ED%E0%F4%F2%EE%EF%F0%EE%E4%F3%EA%F2%B3%E2> [in Ukrainian].

8. Selivanov, N. A. (2000) (Ed.). *Spravochnaia kniga kriminalista* [Reference book of criminalist]. Moscow: Norma [in Russian].

9. Volcheckaia, T.S. (et al.). (2015). *Kryminalistika* [*Criminalistics*]. V.D. Zelenskogo, G.M. Meretukova (Eds.). Spb.: Iurid. centr [in Russian].

10. Piaskovskiy, V.V., Chornous, Yu.M., & Ishchenko, A.V. (et al.). (2015). *Kryminalistyka* [*Criminalistics*]. Kyiv: Tsentr uchb. lit. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 27.06.2018

Bodnar A. – Researcher of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine; ORCID 0000-0002-8561-7004

Trasological Expertise during the Investigation of Property Destruction or Damage

The article determines the specifics of conducting the search of the scene of an incident in the investigation of the destruction or damage to property, the tasks of the trasological examination for this category of crimes are outlined as well. Scientific methods of analysis, such as induction and deduction were used when writing the article. The following forensic aspects of crime traces examination were considered: forensic, follow-up and trasological, as well as properties of material traces of crime, in particular, information, individuality and sustainability. It is noted that the study of trasological research is always conducted with respect to the traces of the material world. At the same time, the values of the material world are also the subject of criminal encroachment in crimes of the destruction and damage to property. The classification of information sources is analyzed, which is perfectly suited for their systematization in the investigation of crimes related to the destruction or damage to property, and is divided into three groups: personal, material and mixed (complex or systemic). Features of the inspection of the scene of crime in this category of crimes are given. The tasks of the trasological expertise are determined and its types are outlined. Since, in accordance with Art. 84 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine, the source of evidence in criminal proceedings is the expert's conclusion, then in the investigation and disclosure of crimes related to the destruction or damage to property, trasological examination occupies one of the main places. Such criminal activity is oriented towards material values, which are affected by the instrument of the material world, and the study of trasology is precisely the material trace-mappings. The tasks and possibilities of this type of expertise given in the article create an idea of the effectiveness of the use of special knowledge in the field of trasology in order to establish facts that are important for the investigation and clarification of the truth in criminal proceedings.

Keywords: destruction to property; damage to property; traces of the material world; sources of forensic information; inspection of the scene; trasological examination.